

Lunds universitet

Historiska institutionen

HISKO1

Seminarieledare: Eva Helen Ulvros

Handledare: Pål Brunnström

Tid och plats: 10.15 – 12.00, 5 juni 2015, Sal C 337

Hen

En historisk studie

Nashwan Ghazy

Innehållsförteckning

1.0 Inledning	3
1.1 Syfte och Frågeställning	4
1.2 Tidigare forskning	5
1.3 Källmaterial och Metod	7
1.4 Teoretiska utgångspunkter:	9
2.0 Historisk kontext	12
3.0 Analys	18
3.1 Språkliga förändringen i lagspråket.....	18
3.2 Hen-debatten	24
4.0 Resultat och slutord	32
Käll- och litteraturförteckning	35

1.0 Inledning

Denna uppsats handlar tyvärr inte om höns, den handlar om språkliga förändringar som sker i ett samhälle. Ett sådant samhällsfenomen kommer med återintroducerandet av pronomenet *hen* under 2012. Liknande språkliga förändringar har skett tidigare under historiens gång, det unika med begreppet *hen* är den stora debatten som begreppet skapade. Begreppet har skapat debatter, språkliga förändringar samt en förvirring i det svenska samhället. Förvirringen är orsakad av debattens, för brist på bättre ord, spretighet då begreppet skapade nya tankegångar. Det finns olika personer som tycker olika om pronomenets innebörd däribland finns det förvirrade debattörer som blandar olika tankegångar motsägelsefullt vilket i sin tur skapar förvirring kring pronomenets definition. Genom att akademiskt uppmärksamma dessa språkliga fenomen och dokumentera fenomenets process så tidigt som möjligt kan vi som akademiker bidra till mindre förvirring för samtida och framtida generationer i samhället.

Mitt intresse för genusstudier har alltid funnits där och vad jag än analyserar tillämpar jag ett genusperspektiv. Det gäller i mitt vetenskapliga arbete likaväl som i mitt vardagliga liv. Jag har alltid levt i två kulturer, sedan min barndom i Irak tills idag i Sverige. Jag härstammar från en gammal minoritetsreligion vid namn mandeism, som har sitt ursprung i Irak. Denna religion har jämlika könsvärderingar, men mandéer som en minoritet har anpassat sig till landets rådande könsideal. Därför har jag levt med två separata ideal kring könsordningen, då det i hemmets privata sfär var friare än i det omgivande samhällets offentliga sfär.

När jag var 8 år gammal flydde vi från Irak, med målet att söka asyl i Australien, men vi blev tillfångatagna i Indonesien och spenderade ungefär 3 år där. Deras genusedal strävar efter ett strikt uppdelat könsideal men i praktiken är idealet inte strikt och väldigt fritt. Jag upplevde samhället mindre strikt än samhället i Irak, gällande relationerna mellan kvinnor och män.

Slutligen Sverige, vilket enligt mig har, ett förvirrande förhållningssätt till genus. Det finns en frihet för människor att vara och ha vilken sexuell orientering de önskar, vilket leder till många olika tillhörigheter och åsikter kring genus. Att kastas in mitt i allt detta var förvirrande för mig som nykomling i landet. Jag fick höra att människor kunde vara som de ville men samtidigt fanns det normer som skulle följas; dessa normer kolliderade ofta med den utlovade friheten. Detta dubbla budskap skapade bara fler förvirrande uppfattningar kring genus under min uppväxt. För att ytterligare öka på förvirringen har, på senare år, en stor

debatt kring ”könsneutralitet” ägt rum och mest minnesvärd är hen-debatten. Många menar att pronomenet *hen* är en välbehövd komplettering till språket, medan andra menar att ordets användning kan rubba den stabila och välfungerande genusordningen. Sammantaget har dessa upplevelser och viljan att skingra förvirringen som uppstått lett till mitt intresse att skriva denna uppsats.

1.1 Syfte och Frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka användandet av könade och könsneutrala benämningar i lagtexter i ett längre tidsperspektiv samt undersökandet av hen-debatten för att se om pronomenet *hen* har uppkommit av en slump eller genom en succesiv utveckling. Just studiet av pronomenet *hen* är viktigt när det gäller studerandet av könsneutraliteten i språket eftersom detta begrepp är manifestationen av den könsneutrala förändringen i det svenska språket. Genom att analysera lagspråket och de olika händelser som sker och påverkar denna språkliga utveckling kan vise hur *hen* har uppkommit i det svenska språket och hur pronomenet utmanar dels den språkliga utvecklingen dels äldre jämställdhetsideal genom diskussioner och debatter i dagspress. Debatten har skapat förvirring kring pronomenets funktion. Det är viktigt att klargöra den spretiga debatten genom att presentera de olika åsikterna och definitionerna som uppstod under debatten. För att göra detta kommer ett urval av artiklar inom dagspressen som representerar de olika åsiktspolerna i hen-debatten att studeras, analyseras och presenteras.

Frågeställningen består av två huvudfrågor. Den första frågan diskuterar det juridiska materialet och består av en huvudfråga jämte två delfrågor för att ytterligare specificera studieområdet. Den andra frågan handlar om studerandet av pressmaterialet under hen-debatten och består av en huvudfråga samt två delfråga.

1. Hur ser den språkliga förändringen ut, vid benämning av allmänheten, i rättegångsbalken från 1964 fram till 2013?
 - Vilket språk används mest i lagspråket under denna tid, det könade eller det könsneutrala språket?
 - Finns det några synliga språkliga förändringar i lagspråket som påverkats av utomstående ideologiska faktorer i samhället under denna tids period?

2. Hur diskuteras *hen* i svensk media från våren 2012 fram till hösten 2013?

- Vilka åsiktspoler är involverade i *hen*-debatten?
- Vilka av dessa poler kvarstod efter ovan nämnda period?

1.2 Tidigare forskning

Den forskning som denna uppsats är i behov av är studier som behandlar *hen* pronomenets historia. Det finns dock inga vetenskapliga studier som är rent historievetenskapliga. Därför har uppsatser och vetenskapliga artiklar från andra forskningsområden som har en relevant och tillfredsställande historisk bakgrund om pronomenet *hen* inkluderats med i den historiska bakgrunden av denna uppsats. De forskningsområden som inkluderats är; *Språkvetenskap*, *Sociologi*, *Genusvetenskap*.

Den första studien är skriven av språkvetaren Carola Mikaelsson och behandlar könsneutralitetens förändring i det svenska lagspråket, i sin språkvetenskapliga kandidat uppsats "*Är svenskan på väg mot könsneutralitet?*"¹. Mikaelssons syfte med uppsatsen är att undersöka om det svenska språket är på väg mot könsneutralitet genom att studera språket i yrkestitlar under ett tidsspänn på 40 år. Denna uppsats bidrar med information om könsneutralitet i det offentliga språket, främst inom rättsväsendet, under en längre tid.

Den andra kandidatuppsatsen är skriven av språkvetaren Anneli Henriksson, *Normativt Uppror? – Bruk av attityder till hen som könsneutralt pronomen*², och handlar om det svenska personliga pronomenet *hen* ur ett språkligt perspektiv i sin språkvetenskapliga kandidatuppsats. Henrikssons syfte med uppsatsen är att undersöka och kategorisera användandet av *hen* som könsneutralt pronomen samt undersöka olika inställningar till begreppet hos studenter från olika studieområden, specifikt genusvetenskap och svenska. Denna uppsats bidrar med information om 1960-talets jämlikhetsideal och dess påverkan inom språkvården.

¹ Carola Mikaelsson, *Är svenskan på väg mot könsneutralitet?*, Lunds universitet, Lund, 2006

² Anneli Henriksson, *Normativt uppror? Bruk av attityder till hen som könsneutralt pronomen*, Stockholms universitet, Stockholm, 2010

Docent i språkvetenskap Karin Milles skrev en artikel på engelska om den feministiska språkvården i Sverige *Feminist language planning in Sweden. I: Current Issues in language Planning 12:1*³. Artikeln handlar om den feministiska språkvården och HBTQ⁴ personernas situation i Sverige samt en introduktion av pronomenet *hen* i relation till dessa ovan nämnda åsiktspoler. Informationen som denna artikel är viktig eftersom den lyfter upp HBTQ innan *hen*-debatten samt lyfts vissa händelser som är värda att nämna.

Språkvetaren Klara Bertils studerar pronomenet *hen* i bloggar och dagspress i sin kandidatuppsats *Hen – ett könsneutralt pronomen på väg in i allmänspråket? – En studie av funktionen och spridningen av ordet hen i bloggar och tidningstexter*⁵. Studiens syfte är att detaljerat beskriva betydelsen av pronomenet *hen* i lingvistisk mening samt studerar ordets användning i olika kontexter som inte är direkt knutna till feminism eller HBTQ. Denna uppsats bidrar med historisk information om kritiken som pronomenet *hen* skapade när begreppet för lanserades av Rolf Dunås 1966. Uppsatsen erbjuder även information om könsneutralitetens historia innan 2000-talet, vilket är väldigt givande för denna studie.

För att förstå sammankopplingen mellan revideringsvågorna som sker i rättegångsbalken och orsaken till den språkliga förändringen är det viktigt att nämna radikalfeminismen, den andra feministiska vågen som utspelade sig från 1960-talet fram till 1990-talet. Studien heter *Feminism*⁶ och är utförd av Lena Gemzöe.

Det finns några fler vetenskapliga studier om pronomenet *hen* men dessa kommer inte att användas eftersom de inte bidrar med relevant information för just denna historievetenskapliga studie dock är dem fortfarande värda att nämna. Studierna är också från andra vetenskapliga grenar än historievetenskapen; *Ekonomi, samhällsvetenskap, psykologi, sociologi, Samhällsvetenskap, Media- och kommunikationsvetenskap*.⁷

³ <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14664208.2011.541388#> (Hämtad 28/4-2015)

⁴ HBTQ är ett samlingsnamn för Homo-Bi-Transsexuella och Queer personer

⁵ Klara Bertils, *Hen – ett könsneutralt pronomen på väg in i allmänspråket? – En studie av funktionen och spridningen av ordet hen i bloggar och tidningstexter*, Umeå Universitet, 2012

⁶ Gemzöe, Lena, *Feminism*, Bilda, Stockholm, 2002

⁷ Hedvig Sjöström en kandidat uppsats, *Det tredje könet: En diskursanalys av debatten om "hen" i fyra svenska dagstidningar under januari-mars 2012*, i kommunikationsvetenskap. Språkvetaren Sofia Emanuelsson skrev uppsatsen *"Hen är bara en pseudonym för fega butches": Konstruktioner av kön i debatten om hen*. Psykologen My Siira skrev kandidat uppsatsen i psykologi *Hen – ett könsneutralt alternativ?*. Samhällsvetarna Emma Davidsson och Thérèse Eriksson skrev kandidatuppsatsen *Hen – tillgång eller nonsens? Lärares attityder till genusarbete och könsneutrala benämningar i förskola och förskoleklass*

1.3 Källmaterial och Metod

Det första källmaterialet är 601 lagar från rättegångsbalken mellan åren 1964 och 2013. Notera att alla lagar från 1964 fram till 2013 inte är inkluderade eftersom inte alla hade ett registrerat årtal. Genom användandet av en kvantitativ metod har jag skapat en tabell som visar den språkliga förändringen genom åren. Lagarna är placerade inom två huvudkategorier och sex underkategorier. Huvudkategorierna är *Könsneutralt* (KN) och *Icke Könsneutralt* (IKN). Genom dessa kategorier separeras de två huvudsakliga användningarna av språket i lagarna. För att visa mer mångfald av de begrepp som varit i bruk tillförs tre kategorier under varje huvudkategori.

Under kategorin KN är den första underkategorin *Pronomenet Den*. Detta opersonliga tredje pronomen förekommer huvudsakligen i två fall; det ena fallet är i benämning av personer i könsneutral ton alltså för att undvika användandet av könspronomen, det andra fallet är användningen av pronomenet för att referera till saker och inte personer vilket gör att denna användning av pronomenet inte kommer att hamna i denna kategori. Denna form av grammatisk användning kommer att tillföras i den andra underkategorin. Den andra underkategorin är *Grammatiska Formuleringar* och här hamnar lagar som använder sig av grammatik för att skapa könsneutralt språk i lagarna. Den tredje underkategorin är *Övrigt KN* och här hamnar olika former av begrepp och termer för att formulera en könsneutral lag. Exempel på dessa kan vara användning av begrepp som *part och motpart* eller när en lag benämner specifikt en man eller kvinna. Det sistnämnda är ett unikt fall som inträffade en gång, eftersom lagen inte använder pronomen som *han/hon* på ett generiskt⁸ sätt passar denna lagen in inom huvudkategorin KN.

Under kategorin IKN är den första underkategorin *Generiska Han* och här hamnar lagar som benämner en allmänhet med användandet av pronomenet *Han* i en generisk term. Det förekommer också olika böjningar av pronomenet *Han*. Den andra underkategorin är *Han eller Hon* och här hamnar lagar som använder sig av pronomina *Han eller Hon* i ett försök att bättre representera de olika könen i samhället. Även om denna kategori försöker inkludera fler människor inom lagspråket är det fortfarande problematiskt om lagskribenterna använder sig av ett pronomen eller begrepp som är starkt förknippat med en viss grupp i samhället. Den

⁸ Generisk kan betyda allmän. Begreppet, i denna uppsats kommer att, används för att adressera en allmänhet med en viss term. Exempel på denna term kan vara pronomen såsom *han, den, han eller hon, hen* m.fl.

tredje underkategorin är *Övrigt IKN* och här hamnar de lagar som enbart använder sig av maskulint eller feminint förknippade begrepp; såsom *man* i generisk term. Bland de lagar som analyserats i denna studie finns det dock inga feminina begrepp eller pronomen som används som en generisk term för att referera till allmänheten.

Det andra källmaterialet består av 16 tidningsartiklar, 1 debattartiklar och 3 insändare som diskuterar hen-begreppet under perioden 2011-2013. Dessutom ingår en tidningsartikel från 1966 där hen-begreppet först benämns i svensk media. Urvalet av artiklarna baseras på innehållets relevans och viljan att innefatta en mängd olika poler av hen-debatten. Problematiken med urvalsprocessen var mängden av pressmaterial som hade repetitivt innehåll. De artiklar som valts ut har genomgått en urvalsprocess som baserar sig i att inkludera alla olika parter och åsikter som varit involverade i hen-debatten och undvikandet av repetitivt innehåll. Antalet artiklar valda för analysen var från början 30 stycken sammanlagt, det har varit en lång och utmanande process att välja ut de artiklar som representerar debatten bäst. Samtliga artiklar är hittade och analyserade under hösten 2013, även om datum för hämningen av artiklarna är efter denna period. En kvalitativ-baserad argument- och textanalys kommer att tillämpas för att lyfta fram de olika åsikterna, argumenten och diskussionerna som olika människor för. Själva urvalet har skett genom användandet av nyckelord i olika sökmotorer på internet för att söka efter alla möjliga artiklar som handlar om pronomenet *hen*.

Sökmotorerna som används är; *Dagens Nyheters sökmotor*, *Metros sökmotor*, *SVTs sökmotor*, *Retriever Research*. Alla sökmotorer, förutom *Retriever Research*, är hittade genom sökmotorn *Google*. Nyckelorden som används är: *hen*, *hen pronomenet*, *könsneutral*, *könsneutralt pronomen*, *feministisk språkvård*, *pronomen*.

Den historiska bakgrunden och sektionen som analyserar rättegångsbalken i uppsatsen är skrivna i historisk kronologisk ordning. Analyserandet av dagspressen skrivs på ett temabaserat argumenterande sätt för att smidigare koppla de olika åsikterna och teorierna med varandra. De olika åsikterna har delats in i fyra tankegångar med olika innebörder av pronomenet *hen*. De fyra tankegångarna börjar med den första innebörden av pronomenet *hen* om är lingvistisk. Den andra tankegången är innebörden av *hen* som ett tredje kön för trans- och intersexuella individer. Den tredje tankegången är inspirerad och påverkad av den feministiska språkvården som menar att pronomenet *hen* kan användas för att bryta det

traditionella könsmönstren. Den fjärde åsiktpolen är det övriga facket, här hamnar personer som blandar olika tankegångar eller människor som inte riktigt vet vad de tycker om pronomenet.

1.4 Teoretiska utgångspunkter:

Begreppet som refererar till sociala könskonstruktioner kallas för *genus* på svenska och ordet härstammar från det latinska ordet *genus*, som betyder härkomst, kön, art, slag, m.fl.

Begreppet *gender* (det engelska alternativet till *genus*) användes först under 1950- 60-talen, av psykoanalytikern Robert Stoller, för att beskriva de transsexuellt lagda personerna i det heteronormativa samhället.⁹ Begreppet *genus* har existerat i Sverige sedan 1500-talet, dock med en annorlunda mening. Begreppet refererade till biologi inom vetenskapen. Under 1700-talet utvecklades meningen och begreppet blev en grammatisk term som användes för att beteckna maskulinum, femininum, reale och neutrum; alltså han, hon, den, det. Det var under 1990-talet i Sverige, och tidigare i resten av väst världen, som begreppets mening ändrades och började förknippas med vetenskaplig forskning inom sociala studier såsom genusvetenskap, genushistoria m.fl.¹⁰

Sociala könskonstruktioner är komplicerade till sin uppbyggnad då dessa inte har en enkel anledning till uppkomst. Det är ett beteende som implementerats hos mannen och kvinnan under flera generationers tid. Den svenska genushistorikern Yvonne Hirdman har en teori, med tre formler, som beskriver den västländska genuskonstruktionen. Hirdmans första formel är; **A – icke A = Grundformeln**. Denna formel tar oss tillbaka till antikens manliga och kvinnliga könsroller, i Grekland och Rom. Mannen är den viktiga, eftersom kvinnan inte är en man är hon oviktig. Hon finns i skuggan av mannen, hon existerar inte. Vi kan kalla denna formel för nollkönsmodellen.¹¹ Den andra formeln är; **A – a = jämförelsens formel**. Denna formel lyfter fram de bibliska könsidealerna under medeltiden. Mannen är idealet, han är bättre båda fysiskt, psykiskt och andligt. Kvinnan ses som en mindre man, en sämre version av mannen. Därför ska hon sträva efter att likna mannen – eftersom mannen är idealet som kvinnan ska uppnå. Denna formel brukar kallas för enkönsmodellen, som menar att det egentligen bara finns ett kön.¹² Den tredje formeln är; **A – B = den normativa formeln**.

⁹ Gothlin, Eva, *Kön eller genus?*, Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborg, 1999 S. 3-4

¹⁰ <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/genus> (Hämtad 22/4-2015)

¹¹ Hirdman, Yvonne, *Genus: om det stabilas föränderliga former*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2003, s. 26 - 27

¹² *Ibid*, s. 28 – 34

Denna formel började dyka upp under 1700-talets andra hälft och blev allt tydligare under 1800-talet, då det bibliska budskapet anpassades till de medicinska och biologiska framgångarna under denna tidsperiod. Denna formel innebär att genus handlar om skillnaden mellan sårarterna mannen och kvinnan. Det handlar om två helt olika arter. Mannens uppgift ska vara att försörja sig, sin familj, fortplanta sig och därmed vara i konstant kamp med sina rivaler, de andra männen. Kvinnans roll däremot ska vara att föda, uppfostra och ta hand om make och hem. Denna formel kallas för tvåkönsmodellen.¹³ Normer, attityder, stereotypa tankar och förväntningar inom samhället på hur en man/kvinna ska vara, kan oftast relateras tillbaka till dessa tre formler. Med detta sagt är dessa förväntningar riktade till den heterosexuellt lagda biologiska mannen och kvinnan. HBTQ personerna faller inom en gråzon som inte syns i dessa tre formler.

Queer-begreppet är oftast förknippat med HBTQ-kulturen, då ordet används som ett paraplybegrepp för denna. Inom den akademiska världen har begreppet också använts för att referera till HBTQ-personer, men denna användning började försvinna under 1990-talet. Begreppets sanna definition är själva ifrågasättandet, att kritisera, den heteronormativa kulturens fattning kring vad som är ”naturligt”, gällande sexuella identiteter och könsroller. Queerteoretikern Therese de Lauretis har använt begreppet *Queer* som ett paraplybegrepp för HBTQ personerna. Inte förrän senare beslöt hon sig för att det var oklokt gjort. Eftersom detta begrepps identitet är identitetslöshet skapade detta problem för identifieringen av de olika identitetskategorierna inom HBTQ. Teaterforskaren Sue-Ellen Case är en lesbisk feminist som delar de Lauretis oro. Hon menar att också att begreppet skulle innebära osynliggörandet av kvinnor, *Queer* skapar en arena där män och kvinnor samarbetar men endast utkämpar männens strider.¹⁴ Men användandet av begreppet *Queer* skulle innebära ett osynliggörande av män också, hennes kritik att begreppets användning allierar män och kvinnor men utkämpar endast männens strider finner jag vara vag. Men kritiken att *Queer* är en icke genusspecifik term skapar problem för de olika genusidentiteterna är oroande.

Under 1980-talet uppkom inre strider inom feminismen. Anledningen var underrepresentation och exkludering av vissa kvinnor, det fanns en segregation som baserar sig kring etnicitet, klass och sexuella läggningar. Feminismen var centrerad kring vita medelklass kvinnor och exkluderande gentemot homosexuella och svarta kvinnor bara för att nämna några av de

¹³ Ibid, s. 35 - 38

¹⁴ Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002, s. 11-17, 66-69

exkluderade. Denna centrering kritiserades under 1980-talet av svarta feminister, inom en gren av feminism som kallas för *Black Feminism*, som exempelvis av Bell Hooks, Angela Davis och Patricia Hill Collins. De menade att de svarta männen har lyckats bli erkännande och därmed ändrat attityderna i samhället gällande svarta män; medan de svarta kvinnorna, pga. exkluderingen från den vita och medelklass centrerade feminismen, fortfarande kämpar för att bli erkända och få sina rättigheter. Genom utbildning och akademiska prestationer har den svarta feministiska rörelsen etablerat sig inom den feministiska debatten och därmed skapat sig en plattform för sina åsikter att bli hörda.¹⁵ Under 1990-talet utmanades de feministiska teorierna av queerteoretikern Judith Butler som var frustrerad över den segregerade feminismen. Butler kritiserade begreppet *kvinnor* som den feministiska rörelsens självklara subjekt, hon menade att *kvinnan* var alltför formulerad och generaliserad. En sådan begrepps användning bortser exempelvis skillnader *mellan kvinnor*; etnicitet, klass och sexualitet försvinner genom den begrepps användningen. Judith Butler utvecklade en egen teori, Butlerismen, som tvingar feministerna att omarbete sina argument när det kommer till vad som är *naturligt* och vad som är *genus*. Denna teori är queerteoretisk forskningen som kritiserar det *naturliga* enligt heteronormativiteten. Teorin är uppdelad i två tanke gånger genealogi och performativitet. Genealogiska perspektivet innebär att kategorierna kön/genus inte förs tillbaka till en ”naturlig” skillnad mellan kvinnor och män. Performativitet innebär att genus inte är någonting *att vara* utan det är någonting som *skapas*.¹⁶ Denna utveckling inom feminismen börjar ses i Sverige under 2000-talet i form av en språklig förändring, språket försöker blir mer neutral och representativ inom offentliga texter och lagspråk.

¹⁵ Collins, Patricia Hill, *Black feminist thought: knowledge, consciousness, and the politics of empowerment*, Unwin Hyman, Boston, 1990, s. 6-9, 13-16 (Min översättning)

¹⁶ Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002, s. 69-72

2.0 Historisk kontext

Tysta revolutioner, förändringar i samhället som sker utan våld. Dessa revolutioner sker genom ekonomiska, sociala, demografiska, generations skiften – eller också genom kombinationer av ovan nämnda faktorer. Denna teori presenterades av statsvetaren Ronald Inglehart i boken ”The silent revolution”.¹⁷ De språkliga omarbetningarna i Sverige är ni-reformen, du-reformen och könsneutraliseringen av det svenska språket. Dock är det endast du-reformen som verkligen kan kallas för en tyst revolution eftersom denna förändring var tillräckligt stor för att tilldelas benämningen revolution. Ni-reformen var inte tillräckligt stor för att bli en revolution och den könsneutrala omvandlingen av språket är så pass ny och händelse vag att det vore fel att kalla detta fenomen för revolution, än så länge.

Könsneutraliseringen av främst det offentliga språket är en konsekvens av feministiska vågor som har utspelat sig genom historien. För att förstå revideringen av det offentliga språket, främst omarbetningen av lagspråket i rättegångsbalken, är det viktigt att kort nämna de feministiska vågor som har haft störst inverkan på ändringen av språket. Den andra feministiska vågen har haft störst inverkan på den tidiga period som studeras i denna uppsats (1960-talet fram till 1990-talet), nämligen radikalfeminismen som utspelade sig från 1960-talet fram till 1990-talet. Denna tidens feminism menade att kvinnan är alltid undergiven och mannen är alltid dominant, samhället lär ut detta levnadssystem i alla delar av livet i ett samhälle vilket leder till att det accepteras som naturligt. Radikalfeminismen kämpar mot ojämlikheten i den privata sfären som patriarkatet står för, målet med rörelsen var att förklara för samhället att mannen och kvinnan är endast skilda fysiskt; mentalt är de individer före kön.¹⁸ Denna form av feminism är en likartsfeministisk idé som kämpar mot och utmanar 1800-talets särartsfeministiska tankegångar.¹⁹ Under 1990-talet var denna feministiska våg stark i Sverige. Genushistorikern Yvonne Hirdman använder begreppet genussystem för att förklara denna särartsfeminism som feministerna bekämpar. Hirdmans tolkning av genussystemet bygger på två principer; isärhållningens princip samt den manliga normens primat. Isärhållningens princip menar att båda könen hålls skilda från varandra genom skapandet av olika aktiviteter och egenskaper som tilldelas vardera kön. Den manliga normens primat menar att utöver isärhållningens princip ingår även en hierarki där det manliga

¹⁷ För att läsa om tysta revolutioner var god läs:

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/ronald-inglehart> (hämtad 13/5 2014)

¹⁸ För att läsa om den andra feministiska vågen, radikalfeminismen, var god läs: Gemzöe, Lena, *Feminism*, Bilda, Stockholm, 2002, s. 45-49

¹⁹ För att läsa om 1800-talets tvåkönsmodell var god och läs: Hirdman, Yvonne, *Genus: om det stabilas föränderliga former*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2003, s. 35-38

könets aktivitet och egenskap får en högre status och en mäktigare maktposition än kvinnans. Denna feminism kämpar för att ändra attityderna i samhället för att bryta ojämlikheten i det privata och offentliga samhällets sfär.²⁰ Också under 1990-, 2000-, 2010-talen kommer de queerteoretiska idealen att ha en påverkan på könsneutraliseringen av det svenska språket.

Den språkliga omvandlingen under 1800-talet var föregångaren till du-reformen; ni-reformen. Under 1800-talet användes titlar för att påkalla någon eller tala med någon, exempelvis min herre, min fru eller fru/herr Jönsson. Samhället ville ändra sättet att tilltala varandra. Rörelser som arbetade för ni-reformen skapades men pronomenet *ni* blev aldrig ett tilltal som ersätter titlar vid denna tid. Det var inte förrän efter du-reformen som, utspelade sig under 1950- och 60-talen, begreppet *ni* började användas inom formella sammanhang.²¹

Du-reformen var en tysta revolution, en samhällsinnovation som arbetade för borttagandet av formella klassrelaterade titelrefereringen inom det svenska språket. Det vill säga användandet var begreppet *du* för att tillkalla någon äldre, av högre social status och liknande. Bror Rexed, var generaldirektör i medicinalstyrelsen mellan åren 1967-68 och han ses som en frontfigur för du-reformen.²² Denna strid startade redan på 1950-talet men inte förrän senare delen av 1960-talet började verkliga förändringar ske. Rexed tog bort titelformaliteten och införde du-tilltalet inom sin arbetsplats, men han var inte ensam. Fler arbetsplatser började ta bort titelformaliteten och ersätta dem med du-tilltalet.²³ Egentligen borde inte du-reformen ses som en reform, det var snarare en kvick och oplanerad innovation. Meningen med förändringen var att förenkla språket, eftersom det formella språket var komplicerat och opraktiskt. Tillexempel fanns det olika sätt att bli tilltald, beroende på vem personen var, samt personens klass och status tillhörighet i samhället. Just namnet på reformen kommer från föraktet för ordet *ni*, som fått en negativ laddning i språket. Det fanns individer som skapade du-klubbar och andra som blev medlemmar i dessa. Klubbarna hade ett medlemsemlen som trycktes på brickor, som de fäste på jackan eller liknande. Det var så medlemmarna öppet visade sitt stöd för du-reformen.²⁴

²⁰ För att läsa Yvonne Hirdmans teori om genussystemet var god läs: Gemzöe, Lena, *Feminism*, Bilda, Stockholm, 2002, s. 93

²¹ <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/ni-tilltal> (hämtad 13/5 2014)

²² <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/bror-rexed> (hämtad 13/5 2014)

²³ http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/du-tilltal?i_h_word=Bror%20rexed (hämtad 13/5 2014)

²⁴ Orvar Löfgren, *En svensk kulturrevolution? Kampen mot soffgruppen, slipsen och skåldalet Hej, det är från försäkringskassan: informaliseringen av Sverige*, Orvar Löfgren (red.), Natur och kultur, Stockholm, 1988, s. 174-179

Den könsneutrala språkliga förändringen av det svenska språket är den tredje tysta ”revolutionen” eller språkliga förändring som rör språket. Innan den andra feministiska vågen, innan 1960-talet, användes pronomenet *han* som generisk term för att adressera allmänheten, inom de lagar som riktar sig till en allmänhet snarare än till ett specifikt kön. Detta maskulina pronomen har används för att fylla den könsneutrala rollen i lagspråket en lång tid. Sedan 1960-talet har könsneutraliseringen av det svenska språkets offentliga texter, såsom lagar, börjat genomföras. Detta genom den feministiska språkvården som menade att språket på den offentliga nivån bör inte vara könsbundet till det generiska pronomenet *han* när begreppet inte visar en verklig representation av verkligheten. Under 1960-talet framkom det ett flertal förslag på könsneutrala begrepp för att ändra det offentliga svenska språket, såsom pronomina *han eller hon*, pronomenet *den* och genom användandet av grammatik.²⁵

En viktig händelse under 1960-talet är introduktionen av pronomenet *hen* till den svenska befolkningen via svensk dagspress. Uppsalas Nya Tidning (UNT) publicerade, den sista november 1966, en kort artikel i dagens ”Språklåda” av språkvetaren Rolf Dunås. Artikeln handlade om *hen* begreppet. Därmed blev Rolf Dunås en av de första pionjärerna vid introducerandet av begreppet *hen*. Dunås önskade att det skulle finnas ett pronomen med en könsneutral funktion. Han uppskattade därför pronomenet *den* som fyller denna neutrala funktion, men han föredrog *hen*. Dunås inspiration av ordet *hen* kommer från det finska könsneutrala pronomenet *hän*.²⁶ Finskan har två könsneutrala pronomen, *hän* som kan översättas till den svenska *hen* och begreppet *tämä* som är närmare svenskans *den*.²⁷ Man kan förvänta sig att en hektisk debatt om *hen* begreppet skulle bryta ut i det offentliga samhället, men ingen sådan debatt ägde rum. Debatten var istället liten och fanns främst inom de akademiska kretsarna exempelvis den kritik som lingvisten Karl-Hampus Dahlstedt framför mot Dunås förslag om det neutrala könspronomenet. Dahlstedt menade att Dunås begrepp nämner en människa i tredje person vilket är opraktiskt och kan tolkas på ett förolämpande vis. Men han medger att begreppet har positiva egenskaper men i slutändan menar Dahlstedt att införandet av ett tredje pronomen vore helt enkelt ”en besvärlig operation”.²⁸

²⁵ Anneli Henriksson, Normativt uppror? Bruk av attityder till *hen* som könsneutralt pronomen, Stockholms universitet, Stockholm, 2010, s. 4

²⁶ UNT 30/11 1966, i avsnittet ”Språklådan” – min understrykning

²⁷ För att läsa om de finska tredjepersons pronomina läs: Gibson, Edward & Pearlmutter, Neal J., 1967- (red.), *The processing and acquisition of reference*, The MIT Press, Cambridge, Mass., 2011 S. 328

²⁸ Språkvård och samhällssyn I: Sture Allén, Karl-Hampus Dahlstedt, Gunnar Fant, Konrad Marc-Wogau, Ulf Teleman (red.): Språk, språkvård Och kommunikation. Uppsala: Prisma förlag, 1967, S. 111, 118

Riksdagen fick 1975 kritik för att ha ett könsdiskriminerade lagspråk. Detta ledde till förslag och motioner för att göra lagspråket mera könsneutralt och undvika av pronomenet *han* i generiska sammanhang. Dessa motioner lades dock ned, med motiveringen att i första hand försöka undvika användningen av personliga pronomen och istället använda sig av grammatiska formuleringar för att beskriva de lagar som riktar sig till individen snarare än ett specifikt kön. Endast om dessa metoder inte fungerade skulle pronomenet *han* användas på ett generiskt sätt.²⁹ Denna iakttagelse baserar Mikaelsson på en undersökning av lagar från olika lagbalkar. Just rättegångsbalken genomgår en stor omarbetning av lagar under 1990-talet. Denna tendens till könsneutralisering av språket i lagar visar sig alltså inte endast vara i rättegångsbalken utan också i andra lagbalkar.³⁰ Men just den stora revideringen av rättegångsbalken, 1994 reviderades 109 lagar där majoriteten av lagarna är skrivna könsneutralt³¹, kan vara en konsekvens av den stora feministiska vågen som tog Sverige under 1990-talet där exempelvis Hirdman introducerade begreppet *Genussystemet* både inom akademiska världen och utanför denna.³²

Utöver den stora omarbetningen av rättegångsbalken inträffade ytterligare två centrala händelser. Nämligen uppkomsten av pronomenet *hen* dök upp i den svenska median igen och ett antal förslag till könsneutrala pronomen presenterades. Lingvisten Hans Karlgren föreslog användandet av pronomenet *hen* i en artikel som han skrev i språkspalten i Svenska Dagbladet 1994. Karlgren menar att endast *hen* begreppet kan användas för att beskriva människan i ett könsneutralt tillstånd. Pronomenet *den* är inte passande för att beskriv en människa i en neutral ställning eftersom *den* är för opersonligt som pronomen, dessutom ansåg inte Karlgren att pronomenet *den* är särskilt neutral.³³ Skillnaden mellan Dunås och Karlgren låg i hur mycket de var villiga att kompromissa för att få ett könsneutralt pronomen. Dunås önskade att *hen*-begreppet skulle bli det könsneutrala pronomenet i Sverige, men han var villig att kompromissa med pronomenet ”den”, medan Karlgren endast nöjde sig med *hen*.³⁴ Under 1990-talet verkade det också att ett antal alternativ, på könsneutrala pronomen, diskuterats

²⁹ Carola Mikaelsson, Är svenskan på väg mot könsneutralitet?, Lunds universitet, Lund, 2006 s. 26

³⁰ Carola Mikaelsson, Är svenskan på väg mot könsneutralitet?, Lunds universitet, Lund, 2006 s. 31-32

³¹ För att läsa antalet reviderade lagar var god läs metodsidan, sidan 6, i denna uppsats.

³² Gemzöe, Lena, *Feminism*, Bilda, Stockholm, 2002, s. 93

³³ <http://blog.svd.se/kultur/2012/03/08/%E2%80%9Dhen%E2%80%9D-foreslogs-av-sprakforskare-redan-1994-%E2%80%93-i-svd/> (hämtad 25/5-2014)

³⁴ Uppsala Nya Tidning (UNT) 30/11 1996, ”[språklådan](#)”

fram inom språkvård. Några av dessa förslag är, *hin*, *hoan*, *haon*, *h*n* och *h*. Men många av dessa verkade inte seriöst menade, menar Henriksson.³⁵

Under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet formades det nya begrepp och teorier för att vidare utveckla feminismen, jämlikhets och jämställdhets ideal. I väst världen dök begreppet *Queer* med Judith Butler som en av pionjärerna för begreppet. Begreppet skulle användas för att kritisera heteronormativiteten i samhället, begreppet skulle också kritisera hetero centrerings inom den feministiska rörelsen. Även om begreppet har försökts användas som ett paraplybegrepp för HBTQ samhället är begreppets egentliga funktion neutral och kritiserande gentemot heteronormativiteten.³⁶ I Kina utvecklades ett motsvarigt begrepp till västvärldens *Queer*, nämligen begreppet *Tongzhi*. Skillnaden mellan begreppet är att *Tongzhi* användes som paraplybegrepp för HBTQ individerna i Kina men inte bara dem utan också hetero orienterade personer inom sexuella minoriteter; såsom personer som är dragna till BDSM eller andra fetischer. Alltså är inte begreppets funktion att vara neutral som *Queer*. Den andra skillnaden mellan begreppens politik är att *Queer* konfronterar frågan och försöker ta tillbaka vissa stämpel, medan *Tongzhis* politik handlar om att finna harmoni genom att ta sig in till mainstream kulturen och ändra tänkandet kring homo och hetero dualismen.³⁷ Det intressanta är att under 2000-talet minskade antalet lagar som använder sig av könade begrepp drastiskt i jämförelse med tidigare år och den könsneutrala begreppsutövningen ökar allt mer. Detta kan ha att göra med denna nya feminism som är en queerfeminism. Denna nya våg av feminism gillar könsneutralitet mer än sina föregångare.

Med 2000-talet uppenbarades olika syften och användningsområden för begreppet *hen*. Plötsligt blev *hen* tolkad som en feministisk strategi för att utöka jämställdheten i samhället. Idéer kring begreppets funktion som ett tredje kön, blev populärt hos vissa trans- och icke heterosexuella personer. Med årens lopp kom dessa idéer att uppenbara sig, men under 2000-talets tidigare år cirkulerade dessa formuleringar och tankar inom vissa åsiktspoler i samhället, och inte ännu i median och mainstream världen. Ett exempel, på *hen*-begreppets

³⁵ Anneli Henriksson, Normativt uppror? Bruk av attityder till *hen* som könsneutralt pronomen, Stockholms universitet, Stockholm, 2010, s. 4-5

³⁶ För att läsa om *Queer* begreppet var god läs: Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002, s. 11-17

³⁷ Zhou, Huashan, *Tongzhi: politics of same-sex eroticism in Chinese societies*, Haworth Press, New York, 2000, s. 1-6

cirkulation utanför media, finns inom RFSL³⁸, Emelie Mire Åsell, förbundsordförande för RFSL ungdom, påpekar att begreppet *hen* har cirkulerat inom RFLS ungdom sedan början av 2000-talet. Men de har inte använt *hen* i dess ursprungliga mening, utan de använder *hen* som ett tredje kön.³⁹

Mikaelssons studie, om könsneutraliseringen av det svenska språket, slutade 2006. Det hon nämner angående lagarna är pronomenet *han* förekommer fortfarande som generisk term i skrivandet av lagar även om inte i lika stor mångfald som tidigare så förekommer det mer än man tror. Hon vill gärna tro på möjligheten att pronomenet *hen* ska ersätta *den* och *han* så småningom.⁴⁰

Den feministiska tidskriften *Ful* började använda sig utav *hen*-pronomenet året 2007, deras mening med begreppets funktion var att bryta gamla könsroller. Här ser vi en ny mening för *hen*. Tidskriften vill inte bara använda *hen* för att bryta gamla könsroller utan också erbjuda pronomenet *hen* att användas av människor som inte förknippar sig med de gamla promenoarerna *han* och *hon*.⁴¹ Språkforskaren, i svenska, Karin Milles skrev en artikel om *hens* situation som ett tredje kön. Artikeln nämner, bland annat, hur en åsikts pol (*homo*, *bi*, *trans* etc.) i samhället har försökt kämpa för att få pronomenet *hen* att bli ett tredje kön. Kampen om olika funktioner av *hen* utspelar sig också hos olika åsiktspoler i samhället.⁴²

Den könsneutrala språkliga förändringen börjar ta form utanför lagspråket med den stora *hen*-debatten 2012. Men det är viktigt att påpeka att alla de tidigare nämnda händelserna, från 1960-talet fram till 2011, är företeelser som orsakade denna debatt. De många händelserna agerade som på laddningar, händelse efter händelse fram tills självaste debatten bröt ut.

³⁸ RFSL är en organisation som började under 1950-talet, därmed världens första av sitt slag. Denna organisation strävar efter att skapa jämlika rättigheter för homo-bi-trans och andra personer med queera uttryck i Sverige. <http://www.rfsl.se/?p=109> (Hämtad 22/4-2015)

³⁹ <http://www.svt.se/opinion/erkannandet-av-ordet-hen-en-seger-for-transpersoner> (hämtad 15/5 2014)

⁴⁰ Carola Mikaelsson, Är svenskan på väg mot könsneutralitet?, Lunds universitet, Lund, 2006 s. 28-32

⁴¹ <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayPDF?documentId=05719920120314A7454FFE239694A00005B8025A643A09&serviceId=2> (hämtad 15/5 -2014)

⁴² Milles, Karin 2011. Feminist language planning in Sweden. I: *Current Issues in language Planning 12:1*, s. 27-28, http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14664208.2011.541388#.U3TV7v1_tu4 (hämtad 15/5-2014)

3.0 Analys

3.1 Språkliga förändringen i lagspråket

Tabellen visar lagar som reviderats i rättegångsbalken enligt datumsatta år. Revideringarna är ändringar i lagens innehåll och språk. Det är alltså inte alla lagarna från rättegångsbalken som listas nedan, utan det är endast reviderade lagar av datumsatta årtal mellan åren 1964 – 2013. Tabellen är uppdelad i två huvudkategorier; Icke Könsneutralt (IKN) och Könsneutralt (KN). Under vardera ovannämnda huvudkategorierna ingår det tre underkategorier som visar som detaljerat vilka begrepp som används, inom analysen, för att skriva könat eller könsneutralt lagspråk. Underkategorierna, de begrepp som används i analysen, i IKN är; *Generiska Han, Han eller Hon* och *Övriga IKN*.

Lagarna placerade under kategorin *Generiska Han* använder sig av det maskulina könspronomenet *han*, samt olika grammatiska böjningar av begreppet som *hans, honom*. De lagar under kategorin *Han eller Hon* använder just *Han eller Hon* samt olika böjningar av de två pronomina som *hans eller hennes, honom eller henne*. Kategorin *Övriga IKN* innehåller lagar som använder sig av andra könade begrepp i generisk term för att benämna en allmänhet än de ovannämnda kategorierna; begrepp såsom *man*. Under KN används följande underkategorier för att analysera lagspråket; *Pronomenet Den, Grammatiska formuleringar* och *Övriga KN*. Lagarna som är placerade under kategorin *Pronomenet Den* är de lagar som använder pronomenet *den* för att uppnå könsneutralt språk. Lagarna under *grammatiska formuleringar* använder sig av grammatiken för att undvika användandet av pronomen, exempelvis genom användandet av plural, och uppnå könsneutralt skrivna lagar. De lagar under kategorin *Övriga KN* omfattar de lagar som använder andra benämningar för att uppnå en könsneutralt skriven lag; begrepp som förekommer kan vara *part/parten/parterna, partner/partnerna*. De lagar som använder sig av könat och könsneutralt språk hamnar inom kategorin IKN i tabellen. Lagarna som använder *grammatik* och *pronomenet den* hamnar inom kategorin *Pronomenet Den*.

Denna tabell visar mycket information och beroende på motiv kan tabellen erbjuda annorlunda information. Det motivet denna uppsats har med tabellen är att presentera och diskutera de årtalen som har haft flest revideringar respektive minst revideringar. Detta ska undersökas för att bättre förstå varför de revideringar som skett respektive år. Faktumet att det

sker språkliga revideringar med könat och könsneutralt språk nästan varje år i tabellen är intressant att undersöka eftersom resultatet kan erbjuda en faktabaserad grund på en längre språklig utveckling samt med vilka benämningar som lagen använder för att representera dess medborgare.

**Tabell över rättegångsbalkens
kronologiska språkliga förändring**

	Årtal	IKN	IKN	IKN	KN	KN	KN
Antal lagar		Generiska <i>Han</i>	<i>Han eller Hon</i>	Övriga IKN	Pronomenet Den	Grammatiska formuleringar	Övriga KN
2	1964	1	-	-	-	1	-
1	1965	-	-	-	-	1	-
-	1966	-	-	-	-	-	-
-	1967	-	-	-	-	-	-
3	1968	-	-	-	-	3	-
6	1969	1	-	-	3	2	-
-	1970	-	-	-	-	-	-
2	1971	1	-	-	-	1	-
1	1972	1	-	-	-	-	-
3	1973	1	-	-	-	2	-
13	1974	1	-	-	4	7	1
11	1975	6	-	-	-	3	2
2	1976	-	-	-	1	-	1
-	1977	-	-	-	-	-	-
-	1978	-	-	-	-	-	-
-	1979	-	-	-	-	-	-
2	1980	1	-	-	-	1	-
23	1981	4	-	-	5	12	2
-	1982	-	-	-	-	-	-
6	1983	3	-	-	2	1	-
4	1984	-	-	-	2	2	-
5	1985	-	-	-	2	2	1
1	1986	-	-	-	1	-	-

59	1987	19	-	-	7	30	3
17	1988	4	-	-	-	13	-
12	1989	3	-	-	2	7	-
11	1990	6	-	-	-	5	-
9	1991	6	-	-	1	2	-
2	1992	1	-	-	1	-	-
9	1993	3	-	-	2	4	-
109	1994	21	-	1	7	70	10
6	1995	3	-	-	2	1	-
19	1996	3	2	-	4	9	1
4	1997	-	1	-	-	3	-
28	1998	11	1	-	6	9	1
-	1999	-	-	-	-	-	-
35	2000	8	1	-	5	16	5
11	2001	2	2	-	2	5	-
6	2002	-	5	-	1	-	-
5	2003	-	2	-	2	1	-
7	2004	-	1	-	-	6	-
77	2005	-	13	-	9	25	30
13	2006	1	6	-	-	6	-
1	2007	-	-	-	-	1	-
20	2008	-	8	-	5	6	1
24	2009	2	2	-	4	16	-
15	2010	1	6	-	5	3	-
3	2011	-	1	-	-	-	2
10	2012	-	1	-	2	7	-
7	2013	-	3	-	1	2	1
Totalt	601	114	55	1	88	283	60
Totalt IKN = 170				Total KN = 431			

Revideringen av lagarna är inte systematisk utan lagarna ändras när det finns behov.

Lagspråket ska vara tydligt, att den ska vara könsneutral är inte ett krav. Under årens gång där revideringen av lagspråket sker kan det observeras att användningen av könat språk, speciellt

användandet av pronomenet *han* som generisk term, i lagtexter minskar. Vad detta beror på är omöjligt att svara på men det kan spekuleras att de feministiska vågorna påverkar denna utveckling underifrån genom de människor som skriver dessa lagar. Genom dessa människor som är inspirerade av dessa vågor.⁴³

Under 1960-talet började en ny feministisk våg i Sverige, den andra feministiska vågen.⁴⁴ Denna våg inspirerade en formation av det offentliga språket i Sverige. Det offentliga språket är allt från offentliga statliga texter till lagspråk. Inspirationen var att språket borde bättre representera samhällets kvinnor som inte alls syns i det offentliga språket genom användandet av pronomenet *han* som generisk term. Denna formation av språket kan formas genom användandet av grammatik, det opersonliga pronomenet *den* eller genom användandet av två personliga pronomen *han* eller *hon*. Uppkomsten av pronomenet *hen*, som tillkom 1966 av Rolf Dunås, kan vara inspirerad av den andra feministiska vågen eller så tillkom ordet av behovet att utveckla det svenska språket.⁴⁵ I rättegångsbalken sker det få revideringar mellan 1964 och 1970; två omarbetade lagar inom denna period använder könade begrepp såsom pronomenet *han* som generisk term medan 10 använder sig av könsneutrala metoder för att skriva lagarna. Under 1970-talet, fram till 1980, reviderades ett antal fler lagar där könade begrepp förekommer; men i mindre mängd än de lagar som använder könsneutrala benämningar.

Mellan 1970 – 1979 var revideringen av lagarna i rättegångsbalken fortfarande låg, men majoriteten av lagarna som reviderades använder sig av könsneutralt språk. Användandet av könade benämningar sker fortfarande, även om dessa är i minoritet så är skillnaden i mängd inte stor. 1975 kritiserades riksdagen för att ha ett icke representativt lagspråk, det kom förslag och motioner för att göra lagspråket mera könsneutralt och undvikandet av användningen av könade begrepp. Dessa motioner lades dock ned med motiveringen att de använder grammatiska formuleringar för att undvika användandet av pronomen men eftersom denna metod inte alltid fungerar används pronomenet *han* ibland. Men det verkar att riksdagen ändå tog till sig av kritiken eftersom revideringen av lagspråket under 1980- och

⁴³ För att söka efter lag året tryck Ctrl+F när du är inne på länken samt skriv året du behagar:
[http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfst_lst&%24%7BHTML%7D=sfst_dok&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfst_lst&%24%7BHTML%7D=sfst_dok&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err&%24%7BHTML%7D=sfst_err)
(Hämtad 6/1-2015)

⁴⁴ Gemzöe, Lena, *Feminism*, Bilda, Stockholm, 2002, s. 45-49 samt Anneli Henriksson, Normativt uppror? Bruk av attityder till *hen* som könsneutralt pronomen, Stockholms universitet, Stockholm, 2010, s. 4

⁴⁵ Rolf Dunås och *hen* pronomenet var god läs: UNT 30/11 1966, i avsnittet ”Språklådan” – min understrykning

1990-talen eftersom allt fler reviderade lagar i rättegångsbalken börjar använda sig mer av språkligt könsneutrala metoder än språkligt könade.⁴⁶

Under 1980-talet reviderades många lagar speciellt under 1981 och 1987. 1981 reviderades 23 lagar där 4 av lagarna använde könat språk medan resten använde könsneutralt språk. Under 1987 reviderades 59 lagar där 19 hade könade benämningar och resten av lagarna använde könsneutrala benämningar. Under denna tid kritiserades och vidgades feminismen samt tillkom queerteorier som kommer att ha en inverkan på språket under senare tid.

De första två åren under 1990-talet använde sig av fler könade benämningar i lagspråket än könsneutrala benämningar. Men från och med 1994 verkar detta ta en vändning eftersom under 1994 reviderades 109 lagar varav endast 21 lagar använde sig av könat språk och resten använde sig av könsneutrala benämningar i språket. Men denna process skiftar som exempelvis under 1996 var nästan hälften av de omarbetade lagarna, 12 av 28, skriva med ett könat språk. Under denna tid var den feministiska vågen stark i Sverige, det var under denna tid som Hirdman introducerade sin tolkning av *Genussystemet* som beskriver mannens dominans och kvinnans undergivna ställning och hur mannen alltid ställs först.⁴⁷ Det var också under denna tid som Judith Butler introducerade sin teoretiska tolkning av genus och kvinna därmed avslöjandet av de individer som undanskymts från den feministiska debatten.⁴⁸ Dessa debatter och diskussioner har inte haft en direkt inverkan på hur lagspråket ska skrivas men de verkar ha en undergivande påverkan på hur lagskribenterna formar sitt språk. Detta blir allt mera synlig under 2000-talet. Under denna tid återkom pronomenet *hen* igen i dagspress, denna gång av lingvisten Karlgren som menade att användandet av det personliga pronomenet i könsneutralt språk är bättre än användandet av det opersonliga pronomenet *den*. Detta blir mera synligt i mediala diskussioner under 2000-talet också.

Under 2000-2009 sker det revideringar av lagar vare år, fyra av dessa år hade stora omarbetningar; 2000 sker det 35 revideringar där 9 lagar använder könat lagspråk medan resten av lagarna använder könsneutrala benämningar och språk. 2005 sker det 77 revideringar där 13 av omarbetningarna använder könat språk men alla dessa 13

⁴⁶ För att läsa om kritiken mot Riksdagen var god läs: Carola Mikaelsson, *Är svenskan på väg mot könsneutralitet?*, Lunds universitet, Lund, 2006 s. 26

⁴⁷ För att läsa Yvonne Hirdmans teori om *genussystemet* var god läs: Gemzöe, Lena, *Feminism*, Bilda, Stockholm, 2002, s. 93

⁴⁸ För att läsa om Queerteorin var god läs: Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002, s. 69-72

omarbetningar använder pronomina *han eller hon*, alltså finns det en vilja att skriva jämlikt språk hos lagskribenten. 2008 sker det 20 revideringar där 8 av lagarna använder sig av könat språk, igen användandet av pronomina *han eller hon*, och resten av lagarna använder könsneutralt språk. 2009 sker det en revidering av 24 lagar där 4 lagar använder könat språk och resten av lagarna använder könsneutralt språk. Under 2000-talets första tio år ser vi en relativt stark minskning på användandet av pronomenet *han* som generisk term i lagskrivandet. Vad detta beror på kan spekuleras ha att göra med de nya jämlikhetsidealens påverkan hos lagskribenterna; ideal som är påverkade av en ny form av jämlikhetsideal, möjligtvis en blandning mellan feminism och queerteori. Med andra ord att försöka inkludera och representera fler människor i det offentliga lagspråket.

Lagarna är analyserade endast fram till 2013. Under dessa tre år sker omarbetningar av lagar men det sker inga stora revideringar. Med detta sagt innehåller ingen daterad lag under dessa tre år något maskulint pronomen som generisk term, pronomenet *han*, det finns dock minst en lag varje år som innehåller pronomina *han eller hon*. Totalt analyserades det 601 lagar varav 170 lagar använde könat språk och 431 lagar använde könsneutralt språk. Det kan sägas att det könsneutrala språket i lagarna har varit det dominerande, men det är viktigt att nämna det könade språket konstant återkommer nästan varje år. De senaste 15 åren har använt sig av mera könsneutralt språk och det könade språket verkar minska med varje år som går. Specifikt, inom det könade språket, är pronomenet *han* som verkar försvinna i lagskrivandet. Under 2013 börjar Norrlands län alvarligt diskutera angående användandet av pronomenet *hen* i lagskrivningen, det har vissa redan gjort också. Det verkar som att Sverige börjar ta sig in i en ny feministisk eller jämlikhets våg. Dessa observationer är väldigt intressanta för att de visar att det finns en kamp mellan Hirdmans isärhållnings princip och det nya genusideologierna. De alvarliga funderingarna kring introducerandet av pronomenet *hen* i skrivningen av offentligt material är ett exempel på en ny genusideologi som cirkulerar i samhället som undermedvetet påverkar hur utformningen av språket ska bli.

3.2 Hen-debatten

Pronomenet *hen* vistades för första gången 1966 i Uppsala Nya Tidning (UNT) av lingvisten Rolf Dunås. Debatten var främst inom akademiska kretsar och även där var debatten liten. 1996 dyker pronomenet *hen* igen i media denna gång av lingvisten Hans Karlgren, men även där verkar debatten inte vara väldigt stor. Pronomenet verkar ha uppmärksammats under 1990-talet, möjligtvis pga. Karlgrens återintroducerande av pronomenet genom media kan ha varit orsaken, eller inte, till de diskussionerna om utvecklingen av ett nytt könsneutralt pronomen inom språkvård⁴⁹. Några av dessa förslag är, *hin*, *hoan*, *haon*, *h*n* och *h*. Men många av dessa verkade inte seriöst menade, menar Anneli Henriksson.⁵⁰ Sedan dyker pronomenet upp i hen-debatten som började efter att författaren Jesper Lundquist skrev en barnbok som använder sig av pronomenet *hen*. Debatten är spretig på grund av de många olika syften och viljor som inkluderats, den är också ibland förvirrande eftersom det är nya tankegångar för vissa debattörer. Därför kommer analyserandet av artiklarna att ske på ett tematiskt vis med fyra olika delar för att klargöra de olika tankegångarna i debatten. Det finns, som sagt, huvudsakligen fyra delar eller tankegångar kring pronomenet *hen* i hen-debatten från 2012 fram till 2013, dessa tankegångar går in i varandra. För klarhetens skull kommer materialet från dagspressen att diskuteras tematiskt.

Den första formuleringen av pronomenet *hen* står lingvisterna/språkvetarna bakom. Denna formulering presenterades först av lingvisten Rolf Dunås⁵¹ under 1966 i tidningen Uppsala Nya Tidning (UNT). Pronomenet dyker upp igen i tidningen Svenska Dagbladet (SvD) i en artikel från 2012 som refererar till en lingvist, Hans Karlgren⁵², från Svenska Dagbladet (SvD) som under 1996 som diskuterade pronomenet *hen* i Svenska Dagbladets (SvD) språksektion. Dunås ville bara ha ett könsneutralt pronomen för att underlätta skrivandet, han nöjer sig även med användandet av det opersonliga pronomenet *den*. Karlgren menar dock att endast *hen* begreppet kan användas för att beskriva människan i ett könsneutralt tillstånd. Pronomenet *den* är opersonligt som pronomen och därmed inte passande för att

⁴⁹ Nu kallat för Institut för språk och folkminnen. Som är ungefär som Sveriges lexikon på ord och de har uppgift att förklara hur dessa ord ska användas

⁵⁰ För att läsa om förslagen om könsneutrala pronomen, var god läs: Anneli Henriksson, Normativt uppror? Bruk av attityder till *hen* som könsneutralt pronomen, Stockholms universitet, Stockholm, 2010, s. 4-5

⁵¹ För att läsa Rolf Dunås mening med pronomenet *hen*, var god läs: UNT 30/11 1966, i avsnittet "Språklådan" – min understrykning

⁵² För att läsa Hans Karlgrens mening med begreppet, var god läs: <http://blog.svd.se/kultur/2012/03/08/%E2%80%9Dhen%E2%80%9D-foreslogs-av-sprakforskare-redan-1994-%E2%80%93-i-svd/> (hämtad 4/5-2015)

beskriva en människa i neutral ton menar Karlgren. Den tredje lingvisten är Mikael Parkvall⁵³ som skrev en debattartikel i Svenska Dagbladet (SvD) i samband med *hen*-debatten, han riktar sina argument mot specifikt de personer som vill använda pronomenet *hen* för att utveckla jämlikheten mellan könen. Han menar att det vore ovist att använda pronomenet *hen* i jämlikhetsdebatten, språket är i behov av ett könsneutralt pronomen och *hen* fyller precis den funktionen. Den lingvistiska meningen bakom pronomenet *hen* skiljer sig lite gran mellan varje lingvist men i slutändan menar dem att det könsneutrala pronomenet är nödvändigt och passande för det svenska språket. Pronomenet ska inte ses som ersättare av de redan existerande pronomina snarare ska begreppet ses som en komplettering till språket; då ordet adderar en neutralitet som det offentliga språket kan ha nytta av. Men det är inte bara språkvetare som håller med om denna synvinkel, politiker har använt pronomenet i riksdagen som exempelvis av Folkpartisten Anette Skåhlberg⁵⁴ håller med den lingvistiska innebörden av pronomenet. Rättsväsendet i Norrland uppskattar pronomenet *hen* för sin könsneutrala komplettering till språket. Det förenklar lagskrivandet väldigt mycket menar dem. Hans Sundberg från hovrättsrådet från Norrland menar:

Det är inget politiskt ställningstagande eller försök att vara politiskt korrekt. Vi tänkte att vi behövde ett personligt pronomen för tredje person singularis som är könsneutralt och som kan användas när man talar om folk i allmänhet snarare än om en specifik person.⁵⁵

Hovrätten använde till och med pronomenet *hen* i ett ärende om tjänstefel.

Numera gäller att en gärningsman gör sig skyldig till tjänstefel när *hen* åsidosätter vad som gäller för uppgiften.⁵⁶

Den andra innebörden av pronomenet *hen* står HBTQ personerna bakom. Om man ska utgå från vad Emilie Åsell, förbundsordförande för RFSL ungdom, berättar är sanning borde den andra innebörden av pronomenet ha cirkulerat inom HBTQ kretsar som ett tredje kön för intersexuella och transsexuella sedan början av 2000-talet. De vill att pronomenet *hen* ska bli Sveriges tredje juridiska kön för trans- och intersexuella personer. RFSL stödjer denna vy. I

⁵³ För att läsa Mikael Parkvalls syn av pronomenet, var god läs: <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=05080320120316846464&serviceId=2> (hämtad 4/5-2015)

⁵⁴ För att läsa om Anette Skåhlberg, var god läs: <http://www.dn.se/dnbok/andra-barnboken-med-hen-pa-vag/> (hämtad 7/5-2015)

⁵⁵ <http://www.metro.se/nyheter/ordet-hen-uppe-i-ratten/EVHlln!aGVMvchBjUPnk/> (hämtad 6/5-2015)

⁵⁶ <http://www.svt.se/kultur/ordet-hen-nu-aven-i-hovratten> (hämtad 6/5-2015)

följande citat beskrivs vad Åsell menar med användandet av pronomenet *hen* som ett tredje kön.

Inom RFSL Ungdom har vi använt *hen* som personliga pronomen sedan början på 2000-talet. Vi ser inte *hen* främst som ett uttryck för en feministisk strategi att öka jämställdhet mellan två kön. Vi ser *hen* som ett ord som fyller precis den funktion ord ska göra i språket: det ökar förståelse. *Hen* ger möjligheten att kunna signalera till andra språkanvändare att personen som omnämns inte identifierar sig som man eller kvinna, är neutral i förhållande till tvåkönsmodellen eller befinner sig mellan eller bortom den. Orden kan också signalera att den som talar inte känner till könsidentiteten på den som omnämns.⁵⁷

Tyskland lanserade sitt juridiska tredje kön 1/11-2013. Det tredje könet ska användas av intersexuella personer, alltså personer vars kön eller inre system är en blandning mellan man och kvinna. Med denna lag får barn avstå från att få ett juridiskt kön i födelseregistret, eftersom denna intersexuella förändring sker främst under puberteten. Alltså är det tyska tredje könet en strikt kategori som snävar in endast de biologiskt oklara könen. Ytterligare förtydligande innebär att transpersoner, som är födda i en helt manlig/kvinnlig kropp men känner sig inte som en man eller kvinna får inte ta del av detta juridiska kön. RFSL vill också ha ett svenskt tredje kön men tycker att Tysklands tillvägagång inte är rätt. Det blir ytterligare en fast könskategori som syftar på det biologiska könet än det sociala menar RFSL.

Svenska RFSL vill också ha ett juridiskt erkänt tredje kön i Sverige men anser inte att den nya tyska lagen är rätt väg att gå.⁵⁸

HBT-rörelsen vill att man ska få sin egen könstillhörighet juridiskt erkänd. Den som till exempel fick sig tilldelad könet kvinna vid födseln men känner att ”jag är man och vill vara det också juridiskt” ska ha den möjligheten utan diagnos eller krav på ingrepp.⁵⁹

Eftersom pronomenet *hen* är ett könsneutralt begrepp vilket innebär att ordets identitet är identitetslöshet. Om ordet används som ett tredje kön för trans- och intersexuella individer blir dessa individers identitet identitetslöshet. Detta förslag som Åsell berättar om, och RFSL verkar hålla med om, kan relateras till hur begreppet *Queer* används som ett paraplybegrepp för hela HBTQ kulturen. Eftersom begreppets mening är, frågasättandet av heteronormativiteten och därmed bör alltid vara neutral miste ordet sin neutralitet när den förknippades med HBTQ-kulturen och förlorade sin ursprungliga mening samtidigt som den

⁵⁷ <http://www.svt.se/opinion/erkannandet-av-ordet-hen-en-seger-for-transpersoner> (hämtad 6/5-2015)

⁵⁸ <http://www.svt.se/agenda/dags-att-for-ett-tredje-kon> (hämtad 24/5-2015)

⁵⁹ <http://www.svt.se/agenda/dags-att-for-ett-tredje-kon> (hämtad 24/5-2015)

raderade alla identiteter inom HBTQ. Pronomenet *hen* är fortfarande odefinierad i mening eftersom det fortfarande finns människor med olika åsikter om pronomenets innehåll men det finns ett samtycke kring pronomenets neutrala ställning. Ett könsneutralt pronomen är inte längre könsneutral om den tar ställning till en viss könstillhörighet.⁶⁰ RFSL väntar alltså på en annan tillvägagång för att uppnå ett tredje juridiskt tredje kön. Det vore möjligen vara bättre att söka sig begrepp som inte är könsneutral i grunden, för att undvika raderingen av identiteter. Möjligtvis genom att använda ett begrepp som det kinesiska *Tongzhi* för att referera till olika könsidentiteter och sexuella identiteter utan att tekniskt ha en motsäggande effekt.⁶¹ Den största problematiken som denna tankegång bemöter är den feministiska språkvårdens formulering av pronomenet *hen* och att den feministiska språkvårdens innebörd av pronomenet har överröstat deras tankegång kring pronomenets användning i *hen*-debatten.

Den tredje innebörden av pronomenet *hen* är inspirerad av den feministiska språkvården. Åsiktspolen som står för denna innebörd menar att begreppet *hen* bör användas i kampen för jämlikheten och jämställdheten i samhället genom att alla, sexualitet eller kön är irrelevant, som inte identifierar sig med de traditionella könsmodellerna och dess pronomina, *han* eller *hon*, borde använda det nya könsneutrala pronomenet *hen*. Det kan sägas att en av pionjärerna för denna tankegång är den feministiska tidskriften FUL som publicerade en artikel 2007. Deras mening med begreppets funktion var att ordet borde användas för att bryta de traditionella könsrollerna genom att erbjuda vem som helst som inte förknippar sig med de gamla könsrollerna att använda pronomenet *hen*.⁶² Denna användning av pronomenet har inspirerat vissa personer att skapa könsneutrala förskolor som exempelvis förskolan Axalina i Uppsala som argumenterar för sin ställning:

Jämställdhetsarbetet går ut på att visa barnen mångfald istället för att fostra in dem i tydliga könsroller. Miljön inne på förskolan är till exempel könsneutral för att bryta stereotypa mönster där flickor fostras till att vara lågmälda och lydiga och pojkar till att vara högljudda och påstridiga.⁶³

Det finns också personer som tycker att den feministiska språkvårdens åsikt om användandet av pronomenet *hen* och brytandet av de gamla könsmodellerna är besvärlig och farlig.

⁶⁰ Jämför med: Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002, s. 11-17, 66-69

⁶¹ Jämför med: Zhou, Huashan, *Tongzhi: politics of same-sex eroticism in Chinese societies*, Haworth Press, New York, 2000, s. 1-6

⁶² För att läsa artikeln i tidskriften FUL, var god läs: <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayPDF?documentId=05719920120314A7454FFE239694A00005B8025A643A09&serviceId=2> (hämtad 15/5 -2014)

⁶³ <http://www.unt.se/start/forskolan-som-utmanar-konsroller-1686999.aspx> (hämtad 6/5-2015)

Socionomen Elise Claesson, som intervjuas i Dagens Nyheter (DN), argumenterar mot användningen av könsneutraliteten och pronomenet *hen* för att undervisa barn om mångfald. Claesson menar att barn inte förstår sig på genus som vuxna och att denna form av retorik kommer att förvirra dem. Hon uttrycker sig tydligt med vad hon menar genom följande citat:

Man kan göra människor medvetna om könsskillnader, men inte i förskolan. Det är fel att man vill ta bort kön. Det är en del i utvecklingen som är viktigt just då. Barnen kan inte tänka ut det här med genus som vi kan göra. De är inte där än eftersom deras hjärnor inte är färdigutvecklade. Om vi då stör den utvecklingen kan vi göra dem en otjänst. Jag är väldigt negativ till detta.⁶⁴

Användning av könsneutraliteten och pronomenet *hen* som medel för att utveckla jämlikheten och jämställdheten vidare, denna tankegång kritiserar av många som exempelvis lingvisten Mikael Parkvall och debattören Maria Widehed. Parkvall menar att denna användning av ett könsneutralt pronomen inte säkert leder till ett jämställdsamhälle, han menar också att pronomenet har uppkommit pga. en brist i det svenska språket – man borde inte radera denna språkliga komplettering med en förvirrad och tvingad användning av *hen* begreppet.⁶⁵ Widehed menar att utvecklingen av jämställdheten sker genom en förändring i attityder i samhället och denna förändring sker inte genom tvång eller viljan att göra alla likadana, hon förklarar sin åsikt tydligt i detta citat:

För mig är att vara likadana inte samma sak som att ha det jämställt. Jämställdhet för mig är att acceptera varandra för sina olikheter. Hur olika vi än är.⁶⁶

Innebörden av pronomenet *hen*, som den feministiska tidskriften FUL står för, utmanar isärhållnings principen som Hirdmans formulerar det; alltså att båda könen hålls skilda från varandra genom skapandet av olika aktiviteter och egenskaper som tilldelas olika till de manliga och kvinnliga könen. Då pronomenet meningen med pronomenet *hen* är att bryta de gamla könsrollerna genom användandet av ett pronomen som har en lika utgångspunkt för att oavsett könslig eller sexuell tillhörighet.⁶⁷

⁶⁴ <http://www.dn.se/nyheter/sverige/kritiker-hen-gor-barn-forvirrade/> (hämtad 6/5-2015)

⁶⁵ <http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=05080320120316846464&serviceId=2> (hämtad 6/5-2015)

⁶⁶ <http://retweb05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=05715020120221C85CB36A1DF2755597D7F1311469D651&serviceId=2> (hämtad 6/5-2015)

⁶⁷ Jämför med: Yvonne Hirdmans teori om genussystemet var god läs: Gemzöe, Lena, *Feminism*, Bilda, Stockholm, 2002, s. 93

Sedan har vi den fjärde åsiktspolen som, hamnar i ett övrigt fack, blandade mellan de olika tankegångarna och skapade en väldigt stor förvirring i hen-debatten. Personer som representerar detta fack bäst är Jesper Lundquist och Ewa Bergh Nestlog. Även om denna åsikts pol inte är stor har den skapat många oklarheter. Förvirringen uppstår då förvirrade debattörer diskuterar nya och främmande tankegångar, de blandar mellan olika tankedrag och därmed bildas oklarhet. Jesper Lundquist skrev en barnbok där han använde pronomenet *hen* för att beskriva karaktärerna i boken utan att kategorisera dem inom könade fack. I en debattartikel han skrev strax efter att boken blev publicerad:

Kivi och Monsterhund är ett försök att göra någonting annat: att befria historien från att förhålla sig till könsroller över huvud taget – eftersom könen inte är intressanta i historien. När kön inte är intressanta blir de istället bara en massa onödiga kategoriseringar – som i sin tur riskerar leda till generaliseringar, som i sin tur leder till stereotyper och fördomar. Jag tyckte att barnen kunde få slippa detta.⁶⁸

Enligt ovannämnda citat verkar Lundqvist stödja den feministiska språkvårdens vy kring användandet av pronomenet *hen*, men samtidigt som Lundqvist uttrycker sig på detta vis stödjer han också den lingvistiska tankedragen kring användandet av pronomenet *hen* som visat i de två undernämnda citaten:

Kivi och Monsterhund är inte del i en större plan att krossa patriarkatet eller undergräva samhället. Boken är inte ett försök att likforma eller sudda ut kön, i språket eller i verkligheten (som om det ens skulle vara möjligt).⁶⁹

Kivi och Monsterhund är ett experiment, ett försök att berika vårt svenska språk, att ge det den möjlighet många andra språk redan har: att uttala sig om personer utan att behöva kategorisera dem som kön. Märk väl: en möjlighet, inte ett tvång. *Hen* är en befriare, en resurs, en tillgång. Inte ett hot.⁷⁰

Som citerat ovan strider denna vy av användningen av begreppet med det citat som beskriver den feministiska språkvårdens tankegång. Lundqvists debattartikel benämner två olika tankegångar som strider med varandra. Ewa Bergh Nestlog som är lingvist stödjer pronomenets användning enligt den lingvistiska tankegången men hon finner användandet av

⁶⁸ <http://www.svt.se/opinion/varfor-jag-skrev-en-barnbok-om-hen-och-inte-om-pojkar-och-flickor> (hämtad 5/5-2015)

⁶⁹ <http://www.svt.se/opinion/varfor-jag-skrev-en-barnbok-om-hen-och-inte-om-pojkar-och-flickor> (5/5-2015)

⁷⁰ <http://www.svt.se/opinion/varfor-jag-skrev-en-barnbok-om-hen-och-inte-om-pojkar-och-flickor> (5/5-2015)

begreppet på spädbarn vara relevant då könet på ett spädbarn inte borde vara fokus.⁷¹ Denna tankegång är någorlunda oklar också eftersom om den andra tankegången som Nestlog föreslår försvinner den lingvistiska betydelsen av pronomenet *hen*, begreppet kan inte inneha fler än en mening annars blir innebörden för begreppet oklar och förvirrande. Speciellt om de två meningarna är handlar om att identifiera någon eller någonting. Våldigt likt hur begreppet *Queer* förlorade sin neutrala och kritiska ställning när ordet användes som ett paraplybegrepp för HBTQ samhället.⁷²

De olika åsiktspolerna med de olika tankegångarna har åsikter om varandra, det sker mycket kritik mellan de olika polerna om varandra. Men den största delen av debatten utspelade sig mellan artiklarna som förespråkar den feministiska språkvårdens vy av *hen*, artiklar som förespråkar den lingvistiska innebörden av pronomenet samt artiklar som var antingen mot den feministiska språkvårdens syn på ordet eller fullständigt mot begreppet i alla former.

En intressant händelse utspelade sig under 2012. Tidningen Dagens Nyheter råkade ut för en skandal med inom *hen* debatten. Under några dagars lopp publicerade många olika nyhetssidor och tidningar som kritiserade tidningen Dagens Nyheter antagande om *hen* och deras sätt att hantera skandalen.

Artikeln ”Herlitz inför *hen*-förbud” i tidningen Dagensmedia berättar om händelsen; fredagen 7/5-2012 informerade Dagens Nyheter sina medarbetare att begreppet inte får användas i nyhets- och reportagetexter. Tidningens redaktionschef, inom Dagens Nyheter, Åsa Tillberg menar att begreppet får användas i citat när man ska referera till någons ord men *hen* ska inte användas för att ersätta *han eller hon* i könsneutrala fall. Anledningen, menar Åsa är för att ordet har ett queerpolitiskt antagande vilket inte är önskvärt när man vill framstå som en neutral tidning. Det skapar också ett avbryt i läsandet, då läsaren hakar upp sig på ordet och tappar fokus från artikelns innehåll. Publisher från Dagens Nyheter, Gunilla Herlitz, förtydligar det ännu mer och säger att det är en självklarhet att *hen* inte ska användas för att ersätta *han eller hon* inom nyhetstexter. Hon är medveten att begreppet är användbart för vissa skriv situationer men är fast besluten att *hen* bör användas inom speciella fall, såsom

⁷¹ <http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=05715020120221C85CB36A1DF2755597D7F1311469D651&serviceId=2> (hämtad 5/5-2015)

⁷² Jämför med: Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002, s. 11-17, 66-69

inom citat eller krönikor.⁷³ Sveriges Television skriver artikeln *Bonnier polisanmäler 'DHEN.se'* som behandlar konsekvensen av Dagens Nyheters förbud av pronomenet *hen*. Efter bannlysningen av *hen* stormade diskussioner mot och för. Programmeraren från Dagens Media, Ovvio Polite, skapade sajten *DHEN.se*, som ser ut nästan precis som *DN.se* förutom att alla *han* och *hon* pronomenen ersatts med *hen*. Han menar att det är konstigt att Dagens Nyheter förbjuder pronomenet pga. begreppets politiska inblandning, han och hon är minst lika politiska. Dagens Nyheters agerade och snart såg man tidningen Journalisten nämna att Bonnier polisanmält *DHEN.se* för brott mot upphovsrätten.⁷⁴ Under samma dag publicerade Sveriges Television en artikel, ”*Polisanmälan borde inte ha gjorts*”, som går genom vad andra samt DN själva förklarar händelsen. Redaktionschefen för DN, Åsa Tillberg, presenterar sin tidnings version av händelseförloppet. Tillberg försvarar Dagens Nyheters nekande av polisanmälan genom att berätta att en medarbetare gjorde en anmälan i tidningens namn, utan ledningens stöd vilket kan. Tidningen har ingenting att ångra, menar Tillberg. När hon frågas varför tidningen säger att ingen anmälan har gjorts mot *DHEN.se* svarar hon med att ingen anmälan har gjorts. Men i slutet av intervjun erkänner Åsa att polisanmälan inte borde ha gjorts, det var ett misstag.⁷⁵

Sedan slutet av 2013 har pronomenets innebörd varit bestämd efter lingvisternas förslag på ordets mening. Vare sig det svenska samhällets individer ville eller inte ville, har pronomenet befast sig i det svenska språket efter *hen*-debatten. Men trots detta pågår fortfarande en förvirring bland vissa debattörer. Lind Palicki från språkrådet menar att man borde vara försiktig med användandet av pronomenet *hen*, även om alla känner till begreppet kan det fortfarande uppstå missförstånd eller liknande. Nedannämnda citat förklarar vad Palicki, som representerar språkrådet, menade under 2013:

Vår grundinställning är densamma, vi är positiva till *hen*. Men ibland kan man behöva vara lite försiktig med hur man använder ordet.⁷⁶

⁷³ <http://www.dagensmedia.se/nyheter/print/dagspress/article3535185.ece> (hämtad 06/1-2015)

⁷⁴ <http://www.svt.se/kultur/bonnier-polisanmaler-dhen-se> (hämtad 06/1-2015)

⁷⁵ <http://www.svt.se/kultur/polisanmalan-borde-inte-ha-gjorts> (hämtad 06/1-2015)

⁷⁶ <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/ett-ord-som-vacker-irritation> (hämtad 7/5-2015)

4.0 Resultat och slutord

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur könsneutraliteten i lagspråket utvecklats under ett längre tidsperspektiv samt vilka faktorer som kunde vara bakom uppkomsten av pronomenet *hen*, ifall begreppet uppstod av en slump eller genom en suggestiv utveckling. Samt vilka olika tankegångar och åsiktspoler som cirkulerade i hen-debatten.

Organiserandet och redovisandet av de datumsatta lagarna från rättegångsbalken krävde mycket tålamod men till slut lyckades skapandet av en analys som svarar på frågorna som ställdes till rättegångsbalken. Nämligen hur den språkliga utvecklingen sett ut i rättegångsbalken mellan 1964 och 2013, vilka språkliga benämningar användes som mest de könade eller de könsneutrala samt om det till synes existerar några utomstående faktorer som påverkar språkutvecklingen inom lagspråket. Det ser ut som att den språkliga förändringen tar en könsneutral riktning. Könsneutraliteten i språket är inte absolut eftersom det finns, nästan med varje reviderings år, minst en lag som är skriven med ett könat språk. Sedan 2002 började användandet av det maskulina pronomenet *han* minska i den könade språkomarbetningen av lagarna men användandet av pronomina *han eller hon* har ökat. Alltså har det könade språkbruket inom lagspråket inte minskat utan bara ändrat från användandet av ett pronomen som refererar ett kön till två pronomen som refererar till två kön. Men för övrigt verkar antalet lagar med könsneutralt språk öka med varje reviderings år, speciellt genom användandet av grammatiken. Det finns 170 lagar, under perioden 1964-2013, som använder sig av könat språkbruk och det finns 431 lagar som använder könsneutralt språk från samma period.

Det är svårt att avgöra hur mycket inflytande och vad för sorts inflytande, utanför lagsystemet, som har påverkat förändringen i lagspråket. Det vi vet är att under 1960-talet, i samband med den feministiska vågen i Sverige, fanns det krav på att göra det offentliga språket mera könsneutralt eller mera representativt av både män och kvinnor. Sedan om, eller med hur mycket, detta inflytande har ökat med tiden är svår att avgöra men enligt lagspråkets utveckling verkar det feministiska inflytandet över lagspråket vara stor. En intressant utveckling är minskningen på användandet av det maskulina pronomenet och den ökade användningen av pronomina *han eller hon*; nu är det fler människor som blir representerade i lagspråket men det finns fortfarande rum för utveckling. Med tanke på representationen av HBTQ individerna verkar användandet av grammatiken vara mera lämplig eftersom vissa av

dessa personer inte förknippar sig med ett visst kön. Men och andra sidan verkar lagspråket gå mot ett mera jämställt språk, vem vet kanske snart försvinner användningen av personliga pronomen inom lagspråket eller möjligtvis användningen av ett könsneutralt pronomen som *hen*. Den andra intressanta observationen är personerna bakom lagspråket, lagskribenterna. Sedan 1990-talet verkar en ökning ske av användandet av könsneutralt språk och en minskning av könat språk, detta kan vara pga. en attitydförändring som sker i det svenska samhället och att denna förändring påverkar lagskribenterna. Språket speglar förändringarna som sker i samhället. Just den könsneutrala språkliga förändringen verkar stå bakom viljan att representera fler människor, utöka jämlikheten och jämställdheten genom att inkludera så många människor som möjligt i det offentliga språket. Rättsväsendets starkt positiva inställning till användandet av pronomenet *hen* som neutralt tredje personpronomen inom lagspråket intygar detta påstående. Självaste användandet av grammatiken för att uppnå ett könsneutralt språk har alltid varit hög, särskilt efter 2000-talet även högre än den tvåkönade begreppsanvändningen *han eller hon*. Detta stärker mitt påstående att den tredje feministiska vågen, som är queerinfluerad och gillar könsneutraliteten, har påverkat det offentliga språket. Det offentliga språket håller på att använda sig av grammatiken allt mer och det finns funderingar kring användandet av könsneutrala pronomenet *hen* i framtiden.

Meningen med att studera *hen*-debatten var för att klargöra vilka sorters tankegångar som cirkulerade i debatten samt se vilka åsiktspoler som verkade överleva debatten. Pronomenet *hen* startade en debatt som i sin tur väckte andra sovande frågor som väntade på att få sin talan hörd. Frågor om könsneutralitet, diskussioner för och mot förändring av de traditionella könsrollerna, lingvister som kämpar för att hålla kvar pronomenets första innebörd samt personer som känner att deras rätt till ett tredje juridiskt kön blev bortrövad. Förvirringen uppstod när alla dessa olika syften och viljor började att blandas hejvilt av vissa debattörer ungefär samtidigt. I slutändan verkar det vara två olika innebörden av pronomenet *hen* kvarstå sedan debattens utlopp 2012; nämligen den lingvistiska innebörden av begreppet och den feministiska språkvårdens innebörd av ordet. Alltså användandet av pronomenet *hen* som en könsneutral komplettering till det svenska språket samt användandet av begreppet som komplettering till existerande könliga identiteterna *han* och *hon*. Debatten är fortfarande igång, dock handlar den just nu mera om det könsneutrala språket. Alltså verkar den feministiska språkvården gått vidare genom *hen* för att komma med förslag på könsneutrala benämningar till det svenska språket.

Intressant nog verkar uppkomsten och åter uppkomsten av pronomenet *hen* uppfattas som nytt och nästan chockerande. Men enligt studien om lagspråket verkar könsneutralitet varit i konstant användning sedan 1960-talet, möjligtvis även mycket tidigare. Uppkomsten av pronomenet har varit en succesiv process och inte ett oväntat fenomen.

Dessa språkliga förändringar reflekterar hur samhällets jämlikhets- och jämställdhetsideal håller på att förändras. Språket i rättegångsbalken och *hen*-debatten visar att en ny form av feminism börjar formas. En feminism som utmanar Hirdmans teori om den binära uppdelningen av två kön. Vi kanske upplever just nu en tredje feministisk våg som är inspirerad av queerteorin, queerfeminism.

Rolf Dunås, introduktören av pronomenet *hen* önskade bara för ett alternativt pronomen eftersom han möjligtvis var trött på att skriva *han eller hon* och ville ha andra sätt att skriva könsneutralt språk. Men det han troligtvis inte visste var att detta lilla ord skulle vara en nyckel till en plattform för olika ämnen att diskuteras och debatteras. Ämnen som rör folkets åsikter om nya feministiska ideal, en utveckling av det svenska språket och möjligtvis en början på diskussioner för HBTQ individernas kamp för införandet av ett tredje juridiskt kön för intersexuella och transsexuella personer. Inte minst är Jesper Lundqvist värd att nämnas eftersom det var hans barnbok som egentligen lyfte upp pronomenet för diskussion under en tid som är mogen för att diskutera begreppet.

Vidare studier inom ämnet språkliga förändringar i samhället borde investeras. Jag hoppas att det finns personer som vill fortsätta undersöka utvecklingen av pronomenet *hen* i det svenska språket och samhället. Möjligtvis genom att studera fortsättningen av den könsneutrala debatten efter 2013 eller göra fler analyser av lagbalkar. Det vore spännande att se om pronomenet *hen* någonsin kommer att skapa en tillräckligt stor samhällsförändring för att skapa en tyst revolution.

Käll- och litteraturförteckning

Dagspress:

Andra barnboken med ”hen” på väg. Artikeln är från Dagens Nyheter (DN) och är skriven av Karl Dalén.

<http://www.dn.se/dnbok/andra-barnboken-med-hen-pa-vag/> (hämtad 7/5-2015)

Bonnier polisanmäler ”DHEN.se”. Artikeln är från SVT nyheter, kultur sektionen och är skriven av kulturnyhetererna.

<http://www.svt.se/kultur/bonnier-polisanmaler-dhen-se> (hämtad 06/1-2015)

Erkännandet av ordet hen en seger för transpersoner. Artikeln är från SVT opinion och är skriven av Emelie Mire Åsell.

<http://www.svt.se/opinion/erkannandet-av-ordet-hen-en-seger-for-transpersoner> (hämtad 15/5 2014)

”Ett ord som väcker irritation”. Artikeln är från SVT nyheter och är skriven av Johanna Eklundh.

<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/ett-ord-som-vacker-irritation> (hämtad 7/5-2015)

Förskolan som utmanar könsroller. Artikeln är från av Uppsala Nya Tidning (UNT) och är skriven av Anna Hellberg.

<http://www.unt.se/start/forskolan-som-utmanar-konsroller-1686999.aspx> (hämtad 6/5-2015)

”Hen” föreslogs av språkforskare redan 1994 – i SvD. Artikeln är från Kulturbloggen i Svenska dagbladet (SvD) och skriven av Anders Q Björkman.

<http://blog.svd.se/kultur/2012/03/08/%E2%80%9Dhen%E2%80%9D-foreslogs-av-sprakforskare-redan-1994-%E2%80%93-i-svd/> (hämtad 25/5-2014)

”Hen”-kulturer är inte mer jämställda. Artikeln är från Svenska dagbladet (SvD) och är skriven av Mikael Parkvall.

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=05080320120316846464&serviceId=2> (hämtad 4/5-2015)

Hen är här för att stanna. Artikeln är från Nyheterna sektion Oskarshamn och är skriven av Maria Widehed.

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayDocument?documentId=05715020120221C85CB36A1DF2755597D7F1311469D651&serviceId=2> (hämtad 6/5-2015)

Herlitz inför hen-förbud. Artikeln är från Dagen Media och är skriven av Dante Thomsen.

<http://www.dagensmedia.se/nyheter/print/dagspress/article3535185.ece> (hämtad 06/1-2015)

Kritiker: ”Hen gör barn förvirrade”. Artikeln är från Dagens Nyheter (DN) och är skriven av Katarina Lagerwall.

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/kritiker-hen-gor-barn-forvirrade/> (hämtad 6/5-2015)

”Polisanmälan borde inte ha gjorts”. Artikeln är från SVT nyheter, kultur sektionen och är skriven av Sindra Grahn och kulturnyhetererna.

<http://www.svt.se/kultur/polisanmalan-borde-inte-ha-gjorts> (hämtad 06/1-2015)

Ordet ”hen” – nu även i hovrätten. Artikeln är från SVT och är skriven av Anton Gustavsson.

<http://www.svt.se/kultur/ordet-hen-nu-aven-i-hovratten> (hämtad 6/5-2015)

Ordet ”hen” uppe i rätten. Artikeln är från Metro och är skriven av Jenny Sköld.

<http://www.metro.se/nyheter/ordet-hen-uppe-i-ratten/EVHlln!aGVMvchBjUPnk/> (hämtad 6/5-2015)

Tyskland erkänner tredje kön – Sverige väntar. Artikeln är från SVT och är skriven av Örjan Magnusson och Ulf Mattmar.

<http://www.svt.se/agenda/dags-att-for-ett-tredje-kon> (hämtad 24/5-2015)

Varför jag skrev en barnbok om ”hen” – och inte om pojkar och flickor. Artikeln är från SVT opinion och är skriven av Jesper Lundqvist.

<http://www.svt.se/opinion/varfor-jag-skrev-en-barnbok-om-hen-och-inte-om-pojkar-och-flickor> (hämtad 5/5-2015)

Vi spanar på... Ett nytt ord. Artikeln är från tidskriften Amelia.

<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive/displayPDF?documentId=05719920120314A7454FFE239694A00005B8025A643A09&serviceId=2> (hämtad 15/5 -2014)

UNT 30/11 1966, i avsnittet ”Språklådan” av R.D. (Rolf Dunås) (Utskrivet 11/11-2013)

Litteratur i tryckt och digital form:

Allén Sture, Dahlstedt Karl-Hampus, Fant Gunnar, Marc-Wogau Konrad, Teleman Ulf (red.): Språkvård och samhällssyn I: Språk, språkvård och kommunikation. Uppsala: Prisma förlag, 1967.

Andersson Lars-Gunnar, du-tilltal. Artikeln är från nationalencyklopedin (NE).

http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/du-tilltal?i_h_word=Bror%20rexed (hämtad 13/5 2014)

Andersson Lars-Gunnar, ni-tilltal. Artikeln är från nationalencyklopedin (NE).

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/ni-tilltal> (hämtad 13/5 2014)

Collins, Patricia Hill, *Black feminist thought: knowledge, consciousness, and the politics of empowerment*, Unwin Hyman, Boston, 1990.

Gemzöe, Lena, *Feminism*, Bilda, Stockholm, 2002.

Genus. Artikeln är från nationalencyklopedin.

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/genus> (Hämtad 22/4-2015)

Gibson, Edward & Pearlmuter, Neal J., 1967- (red.), *The processing and acquisition of reference*, The MIT Press, Cambridge, Mass., 2011

Gothlin, Eva, *Kön eller genus?*, Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborg, 1999

Henriksson Anneli, *Normativt uppror? Bruk av attityder till hen som könsneutralt pronomen*, Stockholms universitet, Stockholm, 2010

Hirdman, Yvonne, *Genus: om det stabila föränderliga former*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2003

Holmberg Barbro, Bror Rexed. Artikeln är från nationalencyklopedin (NE).

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/bror-rexed> (hämtad 13/5 2014)

Mikaelsson Carola, *Är svenskan på väg mot könsneutralitet?*, Lunds universitet, Lund, 2006

Milles Karin, 2011. *Feminist language planning in Sweden. I: Current Issues in language Planning 12:1* -<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14664208.2011.541388#> (Hämtad 28/4-2015)

Löfgren Orvar, *En svensk kulturrevolution? Kampen mot soffgruppen, slipsen och skåtalet. Hej, det är från försäkringskassan: informaliseringen av Sverige*, Orvar Löfgren (red.), Natur och kultur, Stockholm, 1988.

Lindström Martin, Ronald Inglehart. Artikeln är från nationalencyklopedin (NE).

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/ronald-inglehart> (hämtad 13/5 2014)

Rosenberg Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Atlas, Stockholm, 2002

Zhou Huashan, *Tongzhi: politics of same-sex eroticism in Chinese societies*, Haworth Press, New York, 2000.

Källmaterial:

Lagarna hämtades från följande adress:

För att söka efter ett visst lag år tryck Ctrl+F när du är inne på länken samt skriv året du

behagar: <http://rkrattsbaser.gov.se/cgi->

[bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfst_1st&%24%7BOOHTML%7D=sfst_dok&%24%7BSNHT](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfst_1st&%24%7BOOHTML%7D=sfst_dok&%24%7BSNHT)

[ML%7D=sfst_err&%24%7BBASE%7D=SFST&%24%7BTRIPSHOW%7D=format%3DTH](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfst_1st&%24%7BOOHTML%7D=sfst_dok&%24%7BSNHT)

[W&BET=1942%3A740%24](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfst_1st&%24%7BOOHTML%7D=sfst_dok&%24%7BSNHT) (Hämtad 6/1-2015)